

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-65-2-286-289
УДК 378:373.3:316.77:37.013

Анна СТРУК

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна
e-mail: xmyrkax@ukr.net*

НАРОДОЗНАВЧА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Спираючись на аналіз досліджень і публікацій, визначається зміст готовності майбутніх вчителів до педагогічної діяльності і виокремлюється народознавча складова. Уточнюється сутність і зміст понять «народознавча складова», «професійна підготовка», «професійно-педагогічна підготовка».

Акцентується увага на значенні поняття «народознавча складова» у національному становленні особистості. Наголошується на важливості вивчення народознавства у фаховій підготовці майбутніх вчителів початкової школи.

Саме від якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів буде залежити навчальний процес в початковій школі. Указується на роль учителя, його творчий підхід, принциповість до самого себе і учнів, які пізнають традиції свого народу, країни, які дають позитивні результати виховання молоді. Саме вчитель стає й сценаристом, і режисером, і художником, і музикантом одночасно. Ніби за помахом його чарівної палички оживають давні звичаї й традиції нашого народу. Сама педагогічна робота спонукає до творчості. Театралізовані дійства, виховні заходи, народні свята є частиною творчої лабораторії вчителя. Учитель повинен бути принциповим у ставленні до самого себе, у ставленні до роботи й до учнів. Це – позитивна принциповість. Вона сприяє успішності вчителя і стає невід'ємною народознавчою складовою в його подальшій педагогічній діяльності.

Ключові слова: народознавча складова, професійна підготовка, професійно-педагогічна підготовка, майбутній вчитель, початкова школа.

Із покоління в покоління український народ передає свій досвід, свої історичні надбання, створюючи тим самим тільки йому притаманну культуру. Народ завжди піклувався про свої майбутні покоління, виховуючи їх, навчав мудрості життя. Перлиною народного досвіду навчання та виховання дітей становить підмурак народної педагогіки.

Прилучаючи дітей до народних джерел започатковується з раннього віку. Тому майбутні вчителі початкової школи мають бути добре обізнані з рідним краєм, національною культурою, традиціями, звичаями й озброєнні методами та прийомами роботи з дітьми в цій галузі.

Специфіка фахової діяльності майбутнього вчителя потребує від нього ґрунтовних знань з історії українського народу, його культури, традицій, звичаїв, оберегів. Малих фольклорних форм, народних ігор, прикмет та вмілого їх застосування в роботі з учнями початкової школи.

Майбутній педагог повинен уміти адаптувати свої теоретичні знання до рівня дитячого сприймання, якісно і ефективно складати сценарії національних свят, конспекти уроків, орієнтуватися в методичній літературі, творчо застосовувати наукові доробки у практичній роботі, планувати навчально-виховну роботу з учнями. Усе це потребує від вчителів постійного творчого пошуку,

вміння аналізувати, зіставляти, знаходити найефективніші та найраціональніші шляхи ознайомлення учнів початкової школи із скарбницею народної творчості.

Питання розвитку українського народознавства та методики ознайомлення студентів з українською національною культурою присвячені роботи вчених: Б. Іщенко, А. Богуш, А. Малько, М. Стельмахович, С. Стефанік, Г. Лозко та ін.

Прищепити майбутнім вчителям навички та вміння працювати з історичним українським народознавчим матеріалом, творчо його застосовувати в подальшій педагогічній роботі.

У сучасних умовах розбудови держави, національної школи суспільство не вшановує існуючий рівень готовності випускників педагогічних навчальних закладів до професійної діяльності. Перед педагогічною системою особливо гостро постала проблема вдосконалення роботи педагогічних вищих навчальних закладів щодо підготовки майбутніх педагогів з високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які відповідально ставилися би до результатів свого навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Проблема професійної підготовки майбутнього педагога є актуальною в теорії та практиці вищої школи. Теоретичні концепції підготовки педагогічних кадрів на народознавчій основі

закладені в працях С. Русової, В. Скуратівського, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського та ін. Різні аспекти підготовки майбутнього вчителя досліджували О. Абдуліна, Н. Бібік, А. Богуш, В. Васянович, Ф. Гоноболін, М. Дарманський, М. Євтух, М. Козій, Н. Кузьміна, О. Ляшенко, Ю. Мальований, Е. Помиткін, О. Савченко, І. Синиця, О. Сухомлинська, О. Щербакова та ін. У працях цих науковців визначено закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, здійснено порівняльну характеристику основних наукових підходів до розв'язання проблеми формування готовності майбутніх вчителів до професійно-педагогічної діяльності в початковій школі.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень у цьому напрямі та вагомий внесок згаданих вище авторів, проблема формування народознавчої складової у підготовці майбутніх вчителів початкової школи вивчена недостатньо, що негативно позначається на професійному становленні фахівців з початкової освіти.

У зв'язку з цим одним із найважливіших завдань педагогічної науки стає розроблення теорії, що обґрунтовує ефективність народознавчої складової в професійно педагогічній підготовці майбутніх учителів початкових класів, що забезпечує цілісність і систематичність цього процесу, якість його результатів, шляхи та засоби їх досягнення.

Розглянемо сутність ключових понять, пов'язаних із професійно-педагогічною підготовкою: «підготовка», «професійно-педагогічна підготовка».

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається як «дія за значенням підготувати; запас знань, навиків, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності» [2]. Також, «підготовка» розглядається як результат реалізації та процес створення передумов для здійснення планованих дій. На думку, С. Вишнякової поняття «підготовка» є дії, спрямовані на продукування в людини навичок, формування життєвої позиції і передання їй знань, які є необхідними для працевлаштування за певною спеціальністю чи групою споріднених спеціальностей або для роботи в будь-якій галузі [3].

У дослідженнях вчених (А. Брушлинський, І. Зимня) щодо позиції суб'єктів діяльності підготовка означає процес формування готовності людини продукувати цінності у планових сферах [1, 5].

На думку В. Гриньової доведено, що результатом підготовки майбутнього вчителя є рівень сформованості його педагогічної культури, яку

автор трактує як «інтеріоризовану духовну культуру, що виконує функцію специфічного її проектування у сферу педагогічної діяльності». Водночас педагогічна культура виступає важливою умовою ефективної професійно-педагогічної підготовки й самовдосконалення майбутнього вчителя початкової школи [4].

Професійно-педагогічна підготовка у словникових джерелах визначається як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, умінь, навичок і професійної готовності [8].

Погоджуємося із визначенням професійно-педагогічної підготовки вчителя, яке дають О. Пехота та А. Старєва. За словами авторів, професійно-педагогічна підготовка вчителя – це «об'єктивно існуючий процес навчання (викладання і учіння), засвоєння майбутнім педагогом професійних загально педагогічних і методичних знань, вироблення відповідних умінь і навичок студента в ході педагогічної практики; формування у нього потреб самоосвіти, самовдосконалення і самореалізації; досягнення з цією метою єдності педагогічної теорії і практики, фундаментальності та мобільності, науковості й культуро-відповідності професійних знань» [7, 9].

Поняття «народознавча складова в професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів початкових класів» розглядається як складне динамічне інтегральне утворення, що характеризує сукупність лінгвістичних, народознавчих знань, умінь і навичок, які визначають професійне спрямування педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкової школи.

Вагомий внесок у вивчення проблеми народознавства здійснює український науковець Н. Лисенко. Так, автор наголошує на тому, що до найбільш актуальних проблем у царині українського народознавства на сьогодні можна віднести такі: предметне поле; національне й загальнолюдське в народознавчій думці; український фольклор як джерело вивчення народознавчих цінностей українського народу тощо [6].

Народознавство у вузівському значенні є наукою про культуру, побут народу, його походження й розселення, національні традиції, звичаї, обряди. У широкому значенні – це сукупність сучасних наук про народ, його духовність, національну культуру, історію, а також здобутки народного і професійного мистецтва, які відображають багатогранність життя народу, нації.

Тому народознавча компетенція у нашому дослідженні передбачає:

- по-перше, певний рівень знань з народознавства, історії України, а також українсь-

- кого народного фольклору, української етнології, знання усної народної творчості;
- по-друге, до структурного компоненту має входити володіння теоретико-практичними підходами народної педагогіки у навчанні та вихованні учнів початкової школи, етнопедагогічними технологіями, а також готовність до визначення змісту, відповідних форм та методів народної педагогіки у початковій школі.
 - по-третє, вміння застосовувати набуті теоретичні знання з народознавства у практичній діяльності початкової школи, виявлення ініціативи щодо народознавчого підходу у навчально-виховному процесі.

Таким чином, залучення студентів до скарбниці народного досвіду поглиблює ознайомлення з традиціями родинного життя, трудового виховання, звичаями, обрядами, народними духовни-

ми цінностями, сприяє розвитку творчого педагогічного мислення, новаторським пошукам у галузі навчання. Це озброює молодого педагога історичною перспективою, новим баченням шляхів розвитку національної педагогічної думки в майбутньому, а народознавча складова має формуватися ще в ході професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Отже, здійснений аналіз наукової літератури дозволяє визначити народознавчу складову в професійно-педагогічній підготовці майбутніх вчителів початкової школи як цілеспрямований процес формування їхніх уявлень про можливість і способи використання народознавства у навчанні і вихованні учнів початкової школи. Перспективи дослідження передбачають розкриття різних видів фахових компетентностей на основі народознавчої складової.

Список використаних джерел

1. Брушлинский А. Субъект: мышление, учение, воображение : избранные психологические труды. Москва : Нн-т практической психологии; Воронеж : НПО «Модэк» 1996. 392 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. за ред. В. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
3. Вишнякова С. Профессиональное образование: ключевые понятия, термины, актуальная лексика : словарь. Москва : НМЦ СПО, 1999. 538 с.
4. Гриньова В. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя : автореф.дис. ...доктора пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 45 с.
5. Зимняя И. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Москва : Издательство: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 370 с.
6. Лисенко Н. Етнопедагогіка дитинства: навч.-метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів: Видавничий Дім «Слово», 2011. С. 19–28
7. Пехота О. М. Особистісно орієнтована педагогіка: Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. 2000. Вип. 3. С. 34–43.
8. Словник психолого-педагогічних термінів і понять : укл. Ю. Буган, В. Уруський. Тернопіль : ТОКІППО, 2001. 179 с.
9. Стараєва Г. Формування творчої активності майбутніх педагогів: Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. 2000. Вип. 3. С. 82–87.

References

1. Brushlinskij A. (1996). Sub'ekt: myshlenie, uchenie, voobrazhenie [Subject: thinking, teaching, imagination] : izbrannye psihologicheskie trudy. Moskva : Nn-t prakticheskoy psihologii; Voronezh : NPO «Modjek», 392 s [in Russian].
2. Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language] (2004) / uklad. za red. V. Busel. Irpin : VTF «Perun», 1440 s [in Ukrainian].
3. Vishnjakova S. (1999). Professional'noe obrazovanie: kljuchevye ponjatija, terminy, aktual'naja leksika : slovar' [Vocational education: key concepts, terms, actual vocabulary: dictionary]. Moskva : NMC SPO, 538 s [in Russian].
4. Hrynova V. (2001). Formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnoho vchytelia [Formation of the pedagogical culture of the future teacher] : avtoref.dys. ...doktora ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 45 s [in Ukrainian].
5. Zimnjaja I. (2004). Kljuchevye kompetentnosti kak rezul'tativno-celevaja osnova kompetentnosnogo podhoda v obrazovanii [Key competencies as an effective target basis of a competence-based approach in education]. Moskva : Izdatel'stvo: Issledovatel'skij centr problem kachestva podgotovki specialistov, 370 s [in Russian].
6. Lysenko N. (2011). Etnopedahohika dytynstva [Ethnopedagogy of childhood]: navch.-metod. posib. dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv: Vydavnychi Dim «Slovo», S. 19–28 [in Ukrainian].
7. Piekhota O. (2000). Osobystisno oriientovana pedahohika [Personally oriented pedagogy]: Naukovyi visnyk Mykolaiivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Ser. Pedahohichni nauky. Vyp. 3. S. 34–43 [in Ukrainian].
8. Slovnyk psykhologo-pedahohichnykh terminiv i poniat [Dictionary of psychological and pedagogical terms and concepts] (2001): ukl. Yu. Buhan, V. Uruskyi. Ternopil : TOKIPPO, 179 s [in Ukrainian].
9. Staraieva H. (2000). Formuvannia tvorchoi aktyvnosti maibutnikh pedahohiv [Formation of creative activity of future teachers]: Naukovyi visnyk Mykolaiivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Ser. Pedahohichni nauky. Vyp. 3. S. 82–87 [in Ukrainian].

Анна Струк. Народоведческой составляющая профессионально-педагогической подготовки будущих учителей начальных классов

Опираясь на анализ исследований и публикаций, определяется содержание готовности будущих учителей к педагогической деятельности и выделяется народоведческую составляющую. Уточняется

сущность и содержание понятий «народоведческую составляющую», «профессиональная подготовка», «профессионально-педагогическая подготовка».

Акцентируется внимание на значении понятия «народоведческую составляющую» в национальном становлении личности. Отмечается важность изучения народоведения в профессиональной подготовке будущих учителей начальной школы.

Именно от качества профессионально-педагогической подготовки будущих учителей будет зависеть учебный процесс в начальной школе. Указывается на роль учителя, его творческий подход, принципиальность к самому себе и учеников, которые узнают традиции своего народа, страны, дают положительные результаты воспитания молодежи. Именно учитель становится и сценаристом, и режиссером, и художником, и музыкантом одновременно. Будто по мановению его волшебной палочки оживают древние обычаи и традиции нашего народа. Сама педагогическая работа побуждает к творчеству. Театрализованные представления, воспитательные мероприятия, народные праздники является частью творческой лаборатории учителя. Учитель должен быть принципиальным в отношении к самому себе, в отношении к работе и к ученикам. Это – положительная принципиальность. Она способствует успешности учителя и становится неотъемлемой народоведческой составляющей в его дальнейшей педагогической деятельности.

Ключевые слова: народоведческая составляющая, профессиональная подготовка, профессионально-педагогическая подготовка, будущий учитель, начальная школа.

Anna Struk. People of the composition of professional and pedagogical preparation for future teachers of the initial classes

Based on the analysis of research and publications, the content of the readiness of future teachers for pedagogical activity is determined and the ethnographic component is distinguished. Clarifies the essence and content of the concepts of «ethnographic component», «vocational training», «vocational and pedagogical training».

The emphasis is placed on the meaning of the concept of «ethnographic component» in the national formation of the individual. It is emphasized on the importance of studying ethnography in the professional training of future teachers of elementary school.

The quality of education is a multidimensional model of social norms and requirements for a person, an educational environment in which its development takes place, and a system of education that implements them at all stages of human learning.

It will depend on the quality of the teachers professional training of future teachers and will depend on the learning process in the elementary school. It indicates the role of the teacher, his creative approach, the principledness to himself and the students who know the traditions of his people, the countries that give positive results to the education of young people. It is the teacher who becomes both a scriptwriter, a director, an artist, and a musician at the same time. It is as if by the wake of his magic wand the old customs and traditions of our people come to life. Pedagogical work itself induces creativity. Theatrical performances, educational events, folk festivals are part of the creative teachers laboratory. The teacher must be principled in relation to himself, in relation to work and to students. This is a positive principle. It contributes to the success of the teacher and becomes an integral part of the ethnographers in his further pedagogical activity.

Keywords: ethnographic component, vocational training, vocational and pedagogical training, future teacher, elementary school.